

MOGUĆNOSTI INTEGRACIJE UČENIČKIH ZADRUGA I SOCIJALNOG PODUZETNIŠTVA U OBRAZOVNOM PROCESU

mr.sc.Zdravko Tkalec, Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski, Selska cesta 119, 10 110 Zagreb, Hrvatska, ++ 385 1 36 95 706, zdravko.tkalec@zrinski.org.

Maja Quien, mag.soc., Visoka škole za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski, Selska cesta 119, 10 110 Zagreb, Hrvatska, ++ 385 1 364 7098, maja.quien@zrinski.org.

Zvezdana Posavec, dipl.ing.agr., Pučko otvoreno učilište Petar Zrinski, Selska cesta 119, 10 110 Zagreb, Hrvatska, ++ 385 1 36 47 098, zvezdana.posavec@zrinski.org.

Sažetak

Učenička zadruga je oblik vannastavnih aktivnosti pomoću kojih učenici osnovnih i srednjih škola stječu stručna znanja, poslovne vještine i poduzetničke stavove. Osnivaju ih škole s ciljem proizvodnje i stvaranja nove vrijednosti odnosno stjecanja proizvodnih vještina i poslovne dobiti. Na taj način se sinergijski spajaju proizvodno-stručna znanja i vještine s poslovno-poduzetničkim. Nastava se održava na kreativan, interaktivan način, a kurikulum učeničke zadruge mora sadržavati planiranje i proizvodnju određenih roba/usluga, realizaciju proizvoda/usluga na tržištu te, uvažavajući principe ekonomije, i raspodjelu poslovne dobiti. Učenici će takvim metodičko-didaktičkim pristupom biti kompetentni za pokretanje vlastitog gospodarskog subjekta koji će biti profitabilan i tržišno održiv.

Značajna komponenta u stjecanju tih i takvih oblika znanja je i socijalna održivost. Osim stručnih i poduzetničkih znanja, učenici će biti socijalno osjetljiviji, što znači da će tijekom poslovanja uvažavati važnost ekološke održivosti kao i socijalnih obveza.

Interesantna je integracija koncepata socijalnog poduzetništva i učeničkih zadruga s obzirom na višestruke koristi dionika u smislu učenika, škole, lokalne zajednice i širih društvenih struktura. Socijalno poduzetništvo se odnosi na poslovni pothvat koji teži rješavanju društvenih problema i pitanja, ali istovremeno je financijski održiv. U tom se smislu poduzetnik može gledati kao mudar i odlučan iskorištavatelj društvenih promjena i kretanja (Martin, Osberg, 2007).

Ključne riječi: metoda učenja, učenička zadruga, socijalno poduzetništvo, društveni problemi

1. Uvod

Uvođenje osnovnih poduzetničkih kompetencija u moderno obrazovanje predstavlja važan pomak u europskoj obrazovnoj politici. Ključni dokument Europske Unije Europe 2020 stavlja poduzetništvo u fokus kao jedno od 8 glavnih kompetencija (European Commission, 2010). Kako se obrazovanje za poduzetništvo odvija već od osnovne, a nastavlja u srednjoj školi, bitno je poticati učenike da se već u svom ranom obrazovanju upoznaju sa „stvarnim“ životnim situacijama.

Učeničke zadruge, koje nalazimo uglavnom u srednjim, ali i u osnovnim školama, kombiniraju usvajanje proizvodno-stručnih vještina s poduzetničkim te imaju širi pozitivan utjecaj s obzirom da potiču poduzetnički način razmišljanja.

Ovaj rad se fokusira na povezivanje učeničkih zadruga sa socijalnim poduzetništvom i socijalnom održivosti te predlaže integraciju tih pristupa u obrazovnim institucijama kako bi se iste ugradile u osjećaj društvene odgovornosti kod mlađih generacija, ali i novim oblicima poduzetništva koji uzimaju sve veći mah.

2. Konceptualizacija učeničkih zadruga i socijalnog poduzetništva

Razmatranje doprinosa učeničkih zadruga u obrazovnom procesu svakako započinje njihovim definiranjem. Zadruga je dragovoljno, samostalno i neovisno društvo kojim upravljaju njezini članovi, a svojim radom i drugim aktivnostima, na temelju zajedništva i uzajamne pomoći ostvaruju, unapređuju i štite svoje gospodarske, ekonomske, socijalne, obrazovne, kulturne i druge potrebe i interese i ostvaruju ciljeve zadruge (Zakon o zadrugama, 1995). Dakle, zadruga je udružene ljudi odnosno ljudskog kapitala, što je i njena osnovna razlika od drugih poslovnih organizacija.

Prema Petaku (2006) zadrugarstvo je najprimjereniji način gospodarske aktivnosti i postizanja ekonomskih interesa malih (pa i srednjih) poduzetnika. Zadruge mogu biti: proizvođačke, potrošačke, nabavno-prodajne, štedne, kreditne itd. Zadruga se temelji na zadružnim vrednotama: samopomoći, odgovornosti, demokratičnosti, ravnopravnosti, pravičnosti i solidarnosti te moralnim vrednotama poštenja, otvorenosti, društvene odgovornosti i skrbi za druge (Zakon o zadrugama, 1995).

Početak zadrugarstva u svijetu nalazimo u Engleskoj u potrošačkom zadrugarstvu: nakon više neuspješnih pokušaja, stvorena je potrošačka zadruga u Rochdaleu 1844. godine. Na potrošačko zadrugarstvo nadovezalo se štedno-kreditno zadrugarstvo (osnovano u Njemačkoj 1850. godine). (Ekonomski leksikon, 1995). U Hrvatskoj je tradicija zadrugarstva bila iznimna: veliki dio seljaka živio je u kućnim zadrugama, koje su se uglavnom raspale tijekom 19. i početkom 20. stoljeća. Prva moderna zadruga osnovana je 1864. godine na Korčuli.

Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, daje se mogućnost školama da osnuju učeničku zadrugu kao oblik izvannastavne aktivnosti sukladno statutu škole i posebnim propisima (Zakon o odgoju i obrazovanju, 2008). Danas Hrvatska ima oko 287 učeničkih zadruga koje su učlanjene u Hrvatsku udruhu učeničkog zadrugarstva osnovanu u lipnju 2006. godine (Hrvatska udruga učeničkog zadrugarstva, 2013).

Učeničke zadruge imaju širi pozitivan utjecaj s obzirom da se učenike u odgojno obrazovnom procesu navikava i uči poduzetničkim aktivnostima, ali načinu razmišljanja. Uči ih se konkretnim poslovnim aktivnostima i procesima koje će koristiti u svom daljnjim poslovnim poduhvatima bez obzira bili oni samostalni ili nesamostalni.

Socijalno poduzetništvo je koncept koji postaje sve popularniji te se različite aktivnosti upravo zbog toga u njega svrstavaju što dovodi do potrebe njegovog jasnog definiranja. Ono podrazumijeva doprinošenje rješavanju društvenih problema kroz poduzetničku aktivnost stoga koncept na neki način ima konotaciju pozitivnih društvenih promjena. Ipak, zbog riječi "socijalno" koncept se često povezuje sa manje profitnim ili čak neprofitnim poduzetništvom, što u potpunosti ne odgovara njegovoj definiciji i konceptualizaciji. Kako Bornstein i Davis (2001) objašnjavaju, socijalni poduzetnički poduhvati mogu generirati dobit i ona im može biti jedna od propozicija te njihove organizacije mogu biti organizirane kao profitne ili neprofitne.

Mnogi autori doprinijeli su ovom području definirajući koncept socijalnog poduzetništva te identificirajući njegove elemente, komponente ili karakteristike (Bornstein, Davis, 2001; Dees, 2001; Martin, Osberg, 2007). Socijalno poduzetništvo kombinira usmjerenost na društvenu misiju s vizijom poslovne discipline, pothvata ili inovacije. Često se organizacije socijalnog sektora doživljavaju neefikasima i neuspješnima stoga socijalno poduzetništvo pruža dio odgovora na ovaj problem (Dee, 2001).

Socijalno poduzetništvo često je usmjereno marginaliziranim i zanemarenim društvenim skupinama koje su u nepovoljnim pozicijama te često nemaju financijsku i/ili političku moć. Ono je karakterizirano identificiranjem određenog društvenog problema ili nepravde, zatim kreativnim i inovativnim identificiranjem poduzetničke prilike te na kraju stvaranju stabilne ravnoteže odnosno doprinosu rješavanju nekog društvenog problema. Za socijalne poduzetnike, društvena misija ili cilj je glavni motivator te je uglavnom eksplicitan (Martin, Osberg, 2007). Bornstein i Davis (2001) tvrde da je socijalno poduzetništvo zarazno jer svaka osoba koja započne organizaciju tj. posao koji podrazumijeva društvene promjene, ohrabri i druge da slijede svoje ideje i rješenja kroz predavanje, istraživanje, investiranje, zagovaranje, programiranje, pisanje, filantropiju ili bilo koje drugo područje. Stoga socijalno poduzetništvo, u širem smislu, ohrabruje ljude svih godina da vide sebe kao osobe koje mogu napraviti promjenu te ih okuplja zajedno da rade na svojim idejama.

Zadruge po nekim svojim elementima mogu spadati u socijalno poduzetništvo s obzirom da često okupljaju marginalizirane skupine te im omogućuju realizaciju poslovnih aktivnosti na taj način rješavajući i poboljšavajući njihov društveni i ekonomski položaj. Primjerice tako postoji Zadruga branitelja ZB ROJ za pčelarstvo, inovacije i gospodarstvo te Zadruga osoba s invaliditetom iz Pule (Zadruga branitelja ZB ROJ za pčelarstvo, inovacije i gospodarstvo, 2013; "Zadruga osoba s invaliditetom" iz Pule proslavila pet godina rada, 2011). Društvene dobrobiti ovakvih zadruga su višestruke i to su psihološka podrška među članovima zadruge, ekonomska neovisnost članova zadruge, društvena integracija marginaliziranih skupina i slično.

3. Učeničke zadruge kao metodičko-didaktički pristup učenju

Kako tvrdi Petrović (2008, 15) učenička zadruga je pedagoški projekt za učinkovitije pripremanje učenika za rad i život. Radom u zadrugi učenici se socijaliziraju, stječu kompetencije i razvijaju poduzetnički duh te učinkovito pripremaju za nastavka obrazovanja kao i budući rad. Hrvatska udruga učeničkog zadrugarstva broji oko 350 članova iz cijele Hrvatske (Hrvatska udruga učeničkog zadrugarstva, 2013). Ipak, razna njihovih aktivnosti i razvijenost kurikuluma može varirati pa stoga i njihova pedagoška učinkovitost.

Sastavnice kurikuluma čine: odgojno-obrazovne vrijednosti, odgojno-obrazovni ciljevi, kurikulumska načela, odgojno-obrazovni sadržaji, organizacija nastave, metode i načini rada, vrednovanje i samovrednovanje (Previšić, 2007). Do sada su se nastavni planovi učeničkih zadruga fokusirali na kako nešto kvalitetno proizvesti, no sada i u budućnosti će biti važna i poduzetnička znanja i vještine s posebnim naglaskom na ekonomiku. Način rada učeničke zadruge je interaktivan rad orijentiran projektno s ciljem rješavanja konkretnih zadataka. Značajna komponenta je timski rad s nastavnikom kao mentorom. Nastavnici – voditelji učeničkih zadruga uglavnom primjenjuju i načelo metodičkog pluralizma, što znači da tijekom nastave koriste niz odgojno-obrazovnih metoda (od uvodnog dijela u obliku predavanja pa do brainstorming metode, projektne nastavu, eksperimente i druge). U tom smislu potrebna je svestrana educiranost nastavnika koji će objedinjavati znanja iz: tehničko-tehnološkog područja, poduzetničko-ekonomskog i pedagoškog područja. Pojedinačno ili grupno usmjeravanje rada učenika veliko je umijeće, a događa se u svakom trenutku kad je to potrebno i osnovni je pokretač stvaralačkog rada (Bučar, 2008).

Vrednovanje učeničkih dostignuća u radu učeničkih zadruga je najmanje istraženo i obrađeno područje rada učeničke zadruge. Postavlja se pitanje: kako u odnosu na tradicionalno ocjenjivanje (vrednovanje) ocijeniti pojedinca kada radi u timu i rezultat takvog grupnog rada je određeni opipljivi rezultat (pekarski proizvodi, metalni proizvodi i drugo). U tom trenutku je potrebno koristiti praksu i načela Bloomove taksonomije te učenicima pojedinačno, unaprijed objasniti koju razinu znanja i vještina odgovara kojoj ocjeni.

Relevantnost učenja kroz učeničke odnosno školske zadruge potvrđuje i projekt "Platforma za učenje kroz školske zadruge" koji se financira iz fondova Europske Unije, konkretno Programa za cjeloživotno učenje. Koordinator projekta je Privatna gimnazija i ekonomska škola Katarina Zrinski, a partneri projekta su dvije škole iz Mađarske te škola iz Italije. Glavni cilj projekta, koji se provodi od 2012. do 2014. godine, je promicanje suradnje između škola u Italiji, Mađarskoj i Hrvatskoj kroz uspostavu platforme za učenje kroz školske zadruge, kao novi način kombiniranja teorije s praksom u strukovnim školama. U sklopu projekta će se osnovati dvije učeničke zadruge koje će služiti kao instrument za uvođenje i promicanje poduzetništva u školama. Međunarodna platforma školskih zadruga je formirana kroz web portal koji se kontinuirano nadograđuje tijekom projekta, kao virtualno mjesto za razmjenu dobrih praksi gdje profesori i stručnjaci mogu surađivati i saznati relevantne informacije o zadrugama (Platforma za učenje kroz školske zadruge 2013).

4. Inkorporiranje socijalne održivosti u obrazovanje kroz učeničke zadruge

Koncept održivosti podrazumijeva sposobnost održavanja ravnoteže određenih stanja ili procesa u nekom društvu. Prema Jamesu (2003) principi održivosti, u smislu socijalne održivosti, podrazumijevaju principe reduciranja ovisnosti o fosilnim gorivima, podzemnim metalima i mineralima, sintetskim kemikalijama i ostalim neprirodnim tvarima, posezanja za prirodnim te zadovoljavanja ljudske potrebe pravedno i učinkovito. Socijalna održivost podrazumijeva mogućnost zajednice da razvije mehanizme koji podmiruju potrebe sadašnjih i budućih članova te im osiguravaju jednak pristup zdravstvu, obrazovanju, stanovanju i drugim uslugama kao i stvaranje osjećaja zajedničke odgovornosti i društvene kohezije (McKenzie, 2004). Ovaj koncept u kontekstu obrazovanja podrazumijeva poštivanje prava jednakog pristupa, osnovnih ekoloških načela u poslovanju te postojanje ekološke osjetljivosti učenika, ali i njihovih nastavnika u obrazovanju i poslovanju.

Problemi i pitanja s kojima se suvremeno društvo suočava, kao što su društvena i kulturna kohezija i integracija te kvaliteta života (što uključuje siromaštvo, zdravstvenu njegu, obrazovanje, zapošljavanje itd.) nameću nove potrebe za prilagođavanjem elemenata obrazovnog procesa kako bi nove generacije bile spremnije na suočavanje s istima, odnosno kako bismo osigurali dugoročno održavanje funkcioniranja društva u cjelini. Učeničke zadruge dakako ne mogu pružiti potpuni odgovor na ove izazove, ali mogu doprinijeti suočavanju s istim s obzirom da neki se primjeri zadruga pokazuju kao pozitivan i cjelovit odgovor na društvene probleme određene skupine (npr. Zadruga branitelja ZB ROJ, <http://www.zbroj.hr/index.html>).

5. Zaključak

Učeničko zadrugarstvo kao oblik gospodarskog udruživanja u kontekstu obrazovanja donosi mnoge koristi učenicima koji u njima aktivno sudjeluju jer utječe na njihovu kreativnost, inovativnost i razvoj poduzetničkih kompetencija koje su bitne za njihov razvoj budućih, uspješnih gospodarstvenika. Uključivanjem koncepta socijalne održivosti u obrazovanje utječe se na učeničku ekološku osjetljivost i poštivanje prirode i ekoloških postulata kao jednog od glavnih oblika održivog poslovanja i osobnog razvoja. Učeničke zadruge, i zadruge općenito, mogu inkorporirati socijalno poduzetništvo jer često okupljaju marginalizirane skupine te im omogućavaju poslovne aktivnosti na taj način rješavajući i poboljšavajući njihov društveni i ekonomski položaj. Osnivanje učeničkih zadruga kao metodičko-didaktičkog pristupa učenju priprema učenike za osnivanje vlastitih profitabilnih gospodarskih subjekata, a istovremeno razvija njihovu kreativnost i uči ih osnovnim ekonomskim principima. Učenici se također uče timskom radu i prezentiranju vlastitog rada, ali i razvoju međuljudskih odnosa. Usvajanjem zadržnih vrijednosti djeca se upoznaju sa demokratizacijom, moralom, etikom te njihovom ulogom u društvu. Stjecanje svih ovih znanja i vještina doprinosi i socijalnoj održivosti. Stoga su društvene dobrobiti ovakvih zadruga višestruke, a među njima su psihološka podrška među članovima zadruge, ekonomska neovisnost članova zadruge kao i društvena integracija marginaliziranih skupina.

POSSIBILITIES OF INTEGRATION OF STUDENT COOPERATIVES AND SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN THE EDUCATION PROCESS

M.Sc. Zdravko Tkalec, University College of Economics, Entrepreneurship and Management Nikola Šubić Zrinski, Selska cesta 119, 10 110 Zagreb, Croatia, ++ 385 1 36 95 706, zdravko.tkalec@zrinski.org.

Maja Quien, M.A.Soc., University College of Economics, Entrepreneurship and Management Nikola Šubić Zrinski, Selska cesta 119, 10 110 Zagreb, Croatia, ++ 385 1 364 7098, maja.quien@zrinski.org.

Zvezdana Posavec, M.S.Agr., Open University Petar Zrinski, Selska cesta 119, 10 110 Zagreb, Croatia, ++ 385 1 36 47 098, zvezdana.posavec@zrinski.org.

Abstract

Students' Cooperative is a form of extracurricular activities by which the students of elementary and secondary schools gain expertise, business skills and entrepreneurial attitudes, and are established by schools with the aim of production and creating new values. That way the synergic connection is formed between expert – manufacturing and business – entrepreneurial knowledge and skills. Classes are conducted in a creative and interactive way and the curriculum of a school cooperative is consisted out of planning, manufacturing and market implementation of certain goods/services, and, with the respect of principles of economics, distribution of business profit.

Significant component in gaining such forms of knowledge is social sustainability. Aside from expert and entrepreneurial knowledge, pupils will be socially sensitive since while conducting business they will consider the importance of ecological sustainability as well as social obligations.

The integration of the concept of social entrepreneurship and school cooperatives is interesting considering the multiple benefits of the participants. Social entrepreneurship is a term that refers to business venture which tends to resolve social issues while being financially sustainable. In that way an entrepreneur can be seen as a wise and determined exploiter of social changes and movements (Martin, Osberg, 2007).

Key words: learning method, school cooperative, social entrepreneurship, social problems

Literatura

- Bornstein, D.; Davis, S. (2010). Social Entrepreneurship: What Everyone Needs To Know. New York: Oxford University Press.
- Bučar, M. (ur.) (2008). Školska učenička zadruga u razvoju djece i mladeži. Zagreb: Hrvatska udruga učeničkog zadrugarstva.
- Dees, G.J. (2001). The Meaning of "Social Entrepreneurship". http://www.caseatduke.org/documents/dees_sedef.pdf (Sačuvano: 12.07.2013).
- European Commission (2010). Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF> (Sačuvano: 15.03.2012).
- Hrvatska udruga učeničkog zadrugarstva (2013). <http://www.huuz.hr/> (Sačuvano: 15.07.2013).
- James S. (2003). Eco-municipalities: Sweden and the United States. <http://www.knowledgetemplates.com/sja/ecomunic.htm> (Sačuvano: 12.07.2013).
- Martin, R.L.; Osberg, S. (2007). Social Entrepreneurship: The Case for Definition. Stanford Social Innovation Review, 29-39.
- McKenzie, S. (2004) Social sustainability: towards some definition. Magill: University of South Australia.
- Petak A., Hajsok A. Uloga, djelatnost i ustroj učeničke zadruge – što je učenička zadruga? Neobjavljeni rad za potrebe Seminara za voditelje učeničkih zadruga „Učenička zadruga, nacionalna asocijacija i program poticanja“, Središnji odbor učeničkog zadrugarstva Republike Hrvatske, Poreč, 18.-21. siječnja 2006.
- Platforma za učenje kroz školske zadruge (2013). <http://score.zrinski.org/> (Sačuvano: 14.07.2013).
- Petrović, Đ. (2008). Uloga i važnost učeničke zadruge u ustanovama za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju učenika s posebnim potrebama. U: Đurek, V. (ur.) 7. kongres s međunarodnim sudjelovanjem – Identitet struke. Varaždin: Savez defektologa Hrvatske.
- Previšić, V. (ur.) (2007). Kurikulum- Teorije, metodologija, sadržaj, struktura. Zagreb: Školska knjiga.
- Skupina autora (1995). Ekonomski leksikon, Masmedia, Zagreb

- Zadruga branitelja ZB ROJ za pčelarstvo, inovacije i gospodarstvo (2013). <http://www.zbroj.hr/index.html> (Sačuvano: 13.07.2013).
- “Zadruga osoba s invaliditetom” iz Pule proslavila pet godina rada (2011). http://www.zadruga.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=206%3Azoj-peta-obljetnica-pula&Itemid=86 (Sačuvano: 14.07.2013).
- Zakon o zadrugama (1995). Narodne novine, 34/11. <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/262616.html> (Sačuvano: 12.07.2013).
- Zakon o odgoju i obrazovanju (2008). Narodne novine, 126/12. <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/340388.html> (Sačuvano: 12.07.2013).